

Hubicki, Włodzimierz

Historia chemii (wraz z farmacją)

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 17/2, 414-415

1972

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

O. A. Leźniewa (ZSRR) w ciekawym studium porównawczym o początkowym okresie rozwoju fizyki w Rosji i w Stanach Zjednoczonych oraz W. F. Cannon (Stany Zjednoczone), referujący wyodrębnianie się we Francji, w początkach XIX w. fizyki jako samodzielnej dyscypliny akademickiej. D. S. Minczenko (ZSRR) przedstawił ścieranie się newtonowskiej i kartezjańskiej fizyki w pracach petersburskiej Akademii Nauk w I połowie XVIII w. zakończone zwycięstwem newtonianistów. K. Stiegler (NRF) wskazywał na źródła laplace'owskiego determinizmu w pracach Boszkowicza i (pośrednio) Leibniza.

Z opracowań szczegółowych wymienić trzeba zgłoszony na kongres interesujący referat L. M. van Broeckpovena (Belgia) o badaniach Younga nad interferencją oraz P. P. Witkiewiczusa (ZSRR) omawiający badania nad magnetyzmem prowadzone w Wilnie przez Stefana Stubielewicza w latach 1805—1814.

W grupie referatów astronomicznych tylko nieliczne miały za temat wcześniejsze epoki dziejów tej dyscypliny. A. S. Abramian (ZSRR) zreferował podstawy starożytnego kalendarza ormiańskiego o długości i podziale roku analogicznych do kalendarza egipskiego ($12 \times 30 = 5$ dni). G. Rosińska mówiła o instrumentalnych traktatach astronomicznych z Krakowa, a A. Kempfi przedstawił stan pracy nad edycją kopernikowskiego *Listu do Bernarda Wapowskiego*.

Większość referatów świadczyła o skupieniu uwagi historyków nauki na pierwszych stuleciach nowożytnej astronomii. Na wspomnienie zasługują przede wszystkim nowe ustalenia zawarte w referatach T. B. Settle (Stany Zjednoczone) o wkładzie Borellego w odkrycie parabolicznych orbit kometarnych i C. Tabarroniego (Włochy) o nowo odkrytym druku ulotnym J. D. Cassiniego, weryfikującego II prawo Keplera na podstawie obserwacji słonecznych. P. B. Miursep (ZSRR) analizował eulerowską teorię ruchu Księżyca, a K. M. Pedersen (Dania) omawiał rozwój kluczowej w astronomii XVIII w. teorii aberracji światła.

Ostatnie posiedzenie Sekcji poświęcone było historii astronomii XIX w. E. Rybka omówił korespondencję petersbursko-krakowską W. Struvego z M. Weisse. Z innych referatów uwagę zwróciło studium R. L. Numbersa (Stany Zjednoczone) o analogii Kirkwooda (1849) i jej roli w kontrowersji na temat kosmogonicznej teorii Laplace'a.

Jerzy Dobrzycki

HISTORIA CHEMII (WRAZ Z FARMACJĄ)

Na XIII Międzynarodowym Kongresie Historii Nauki referaty poświęcone zagadnieniom historii chemii i farmacji były wygłaszane w ramach Sekcji VII, obradującej pod przewodnictwem W. Kuzniecowa w dniach 21—24 VIII 1971. Niezależnie od prac tej sekcji odbyło się 24 VIII specjalne sympozjum poświęcone zagadnieniom nauczania dydaktyki historii chemii w szkołach wyższych, zorganizowane i prowadzone przez wybitnego radzieckiego historyka chemii — N. A. Figurowskiego. Na Kongresie wygłoszono 70 referatów i prelekcji związanych z historią chemii. W kilku przypadkach w miejsce zgłoszonych referatów pojawiły się nowe zapowiedziane programem.

Udział poszczególnych krajów w obradach Sekcji VII przedstawiał się następująco: ZSRR — 22 referaty, Stany Zjednoczone — 9, Wielka Brytania — 5, Francja — 3, Holandia — 3, Japonia — 3, Kanada — 3, Polska — 2, Węgry — 2, Brazylia — 1, Czechosłowacja — 1, NRD — 1, NRF — 1, Rumunia — 1.

Tematykę referatów można podzielić na 3 grupy:

1. Referaty poświęcone zagadnieniom metodologii i periodyzacji historii chemii (np. M. Tanaka, W. I. Kuzniecowa, S. A. Szukarew i inni).

2. Tematyka związana z historią chemii XIX i XX w., która była najliczniej reprezentowana, a referaty z tej dziedziny dotyczyły okresu prawie współczesnego, jak np. historia rozwoju papierowej chromatografii w zastosowaniu do badań kompleksów (A. Abłow i C. Konunowa — ZSRR). W tej grupie znalazł się referat Z. Wojtaszka o pierwszych latach kriogeniki w świetle korespondencji Karola Olszewskiego.

3. Okres historii chemii do XVIII w., który był tematem 8 referatów, w tym 4 poświęcone okresowi średniowiecza i renesansu, 4 — chemii końca XVIII w.

W. Rabinowicz — ZSRR wystąpił z referatem *Symbolizm w zachodnioeuropejskiej alchemii i tradycja Avoroesa*. W. Hubicki mówił o alchemii i chemii w Polsce w XIV i XV w. Bardzo ciekawy był referat A. Debusa — Stany Zjednoczone — poświęcony problemowi pojęcia ruchu w alchemii renesansowej. Referaty Sadoun-Goupil'a (Francja), Ahlers'a (Francja), Guedon'a (Kanada), Huffbauera (Stany Zjednoczone), Raskina (ZSRR) dotyczyły historii chemii ostatnich dwóch dziesiątków lat XVIII w. Referat *Matematyczne i alchemiczne traktaty przypisywane Ryszardowi Anglikowi* (G. Baader) znalazł się, niestety, w Sekcji IV.

Dysproporcję w ilości referatów dotyczących dziejów wczesnej chemii oraz chemii XIX i XX w. można tłumaczyć tym, że wielu wybitnych badaczy historii chemii, takich np. jak: H. Guerlac, A. Ihde, R. Hooykaas, M. Plesner, J. Needham, W. Smeaton, H. Boklund, S. Lindroth — uczestników poprzednich kongresów w kongresie moskiewskim udziału nie wzięło. Trzeba podkreślić, że po wygłoszeniu większości referatów miała miejsce bardzo ożywiona dyskusja.

Wspomniane wyżej sympozjum, poświęcone dydaktyce historii chemii, dało ciekawy przegląd poglądów na istotę, sens i zakres wykładów historii chemii w szkołach akademickich. Wśród 15 przedstawiających swoje referaty osób znaleźli się tacy, znani ze swych prac i książek uczeni, jak N. A. Figurowski (ZSRR), M. P. Crosland (Anglia), A. Debus (Stany Zjednoczone), F. Forbes (Anglia), Ch. Gillispie (Stany Zjednoczone), G. Holton (Stany Zjednoczone), D. Knight (Anglia), C. Scriba (NRF), H. Woolf (Stany Zjednoczone), M. Tanaka (Japonia). Przedstawione poglądy często miały charakter kontrowersyjny. W dużym stopniu wpływało to z odmiennego w różnych krajach podejścia do zagadnienia historii chemii. Historia farmacji była reprezentowana zaledwie 5 referatami.

Niezależnie od referatów, które były wygłoszone w Sekcji VII, chemicy mogli spotkać interesujące ich zagadnienia w sekcjach poświęconych historii fizyki, geologii i biologii oraz w referatach plenarnych, zwłaszcza B. Kedrowa (ZSRR), P. Kapicy (ZSRR) i G. Seaborga (Stany Zjednoczone).

Imponująco wyglądała wystawa wydawnictw radzieckich z zakresu historii nauki. Obejmowała ona około 200 wydawnictw książkowych. Jak wiadomo, historią chemii w Związku Radzieckim interesuje się czynnie duża grupa badaczy, na czoło której wysuwają się prof. prof. M. Figurowski, B. Kiedrow, N. Rodnyj, W. Kuzniecowa, J. Sołowiew i I. Znaczkow-Jaworski.

Włodzimierz Hubicki

HISTORIA NAUK O ZIEMI

HISTORIA GEOGRAFII I OCEANOGRAFII

Podsekcja VIIIA, Historia geografii i oceanografii, obradowała w ramach Sekcji VIII, Historia nauk o Ziemi, której przewodniczył prof. I. A. Fiedosiejew z Instytutu Historii Przyrodznawstwa i Techniki AN ZSRR. Posiedzenia tej podsekcji